

підставою для відмови в довірі державному службовцю.

Потрібно також зміцнювати світський характер школи, бо школа потребує особливого захисту. Школа – це передусім місце отримання і передачі духовних цінностей, якими ми спільно користуємося. Це інструмент залучення до республіканської ідеї; простір, де майбутніх громадян привчають до критики, діалогу, свободи. Наша школа – це республіканське святилище, яке ми повинні оберігати, щоб наша молодь не зазнавала впливу поганих віянь, які роз'єднують, налаштовують одних проти інших.

Донедавна, внаслідок розумних і спонтанно дотримуваних звичок, ні в кого не викликав сумнівів той факт, що учні не повинні приходити до школи, колежу або ліцею в релігійному одязі... Я консультувався з цього питання, проаналізував аргументи експертної групи Національних зборів, політичних партій, релігійних організацій, видатних представників основних ідейних течій. І з повними підставами вважаю, що носіння релігійного одягу або знаків, що демонструють релігійну приналежність, у школах, колежах і державних ліцеях слід заборонити. Такі знаки – ісламська хустка, хоч як би там її не називали, кипа або хрест дуже великих розмірів – не слід допускати до приміщень державних шкіл. Носити ж знаки, що не кидаються у вічі, наприклад хрест, зірку Давида або руку Фатіми, звісно, буде, як і раніше, можливо. Але державна школа повинна залишатися світською. Для цього, очевидно, необхідний спеціальний закон. Мені хотілося б, щоб такий закон був прийнятий парламентом і набув чинності з початку наступного навчального року. Я просив би уряд уже зараз продовжити діалог, який він веде, зокрема з релігійними керівниками, і розгорнути роз'яснювальну, погоджувальну та педагогічну роботу. Я не вважаю також за необхідне додавати нові святкові дні у шкільний календар, в якому їх і так чимало. Крім усього іншого, це створило б великі труднощі для батьків, які в ці дні працюють. Тому, як це вже широко і практикується, я бажав би, щоб жодному учню не довелося виправдовуватися за пропуск занять внаслідок великого релігійного свята, як, наприклад, Йом кіпур або Байрам, за умови, що навчальний заклад про це заздалегідь повідомлять. Само собою зрозуміло, що важливі контрольні роботи або екзамени не слід проводити в такі дні. Міністерство національної освіти дасть щодо цього інструкції головам навчальних округів.

Загалом я вважаю за доцільне прийняти «Кодекс світськості», який увібрав би в себе всі принципи і правила з цього питання. Цей кодекс вручали б зокрема усім службовцям і представникам державних

установ у день їхнього вступу на посаду.

При прем'єр-міністрі буде створено Наглядний комітет із питань світськості, до завдань якого входитиме повідомляти французьких громадян та органи державної влади про будь-яку загрозу відхилення від цього найважливішого принципу або посягання на нього.

Ми не можемо погодитися з тим, що дехто, прикриваючись тенденційним розумінням принципу світськості, намагається підірвати такі завоювання нашої Республіки, як рівність жінок і чоловіків і достоїнство жінки. Я урочисто заявляю: Республіка протистоятиме всьому тому, що роз'єднує, всьому тому, що розділяє, всьому тому, що веде до винятку! Правило – це змішаність, бо вона об'єднує, бо вона ставить усіх людей у рівне становище, бо вона відкидає розділення за ознакою статі, походження, кольору шкіри, релігії.

Пані та панове! Дискусії про світський характер держави, про інтеграцію, рівність можливостей, права жінок ставлять перед нами одне й те саме запитання: яку Францію ми вибираємо для себе і для наших дітей? Ми успадкували країну, багату своєю історією, своєю мовою, своєю культурою, країну, яка сильна своїми цінностями та ідеалами. Тож зуміймо перетворити сьогоднішні проблеми на завтрашні переваги – тільки так ми залишимося країною, гідною довіри, надійною, сильною своєю згуртованістю. Цей виклик ми можемо, ми повинні прийняти і приймемо його разом».

*Передрук з газети «День»
від 13 січня 2004 року*

ПРОТИЛЕЖНІСТЬ ДУМОК ФОРУМУ АТЕЇСТІВ УКРАЇНИ І ПРЕДСТАВНИКІВ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ

А. Звернення Форуму атеїстів до Президента України та Міністра освіти стосовно введення курсу "Християнська етика" в державні школи

Ми, громадяни України, які за своїми світоглядними переконаннями є атеїстами, або ж відкрито не відносимо себе до жодної релігійної конфесії, глибоко стурбовані намірами Міністерства освіти та

науки з 1 вересня цього року ввести в шкільний курс предмет «Етика віри». В своєму неприйнятті цього заходу ми виходимо з таких аргументів:

Введення в шкільний курс даного предмету, на наш погляд, суперечить статтям Конституції України - 15 («...Жодна ідеологія не може визнаватись державою як обов'язкова») та 35 («Церква і релігійні організації в Україні відокремлені від держави, а школа – від церкви»). Твердження, що даний предмет не буде нав'язувати дітям якогось певного світогляду, здається нам нещирим. Очевидно, що будуть викладатись саме основи християнської етики. При цьому ігнорується той факт, що далеко не всі громадяни України є християнами. До того ж, вони сповідують різні релігії або, що ближче до нас, не сповідують жодної. Атеїстами або ж людьми, які не відносять себе до жодної релігійної конфесії, в Україні, згідно різних оцінок, є близько 30 % населення. Слід зауважити, що останнім часом такі люди соромляться або ж відверто побоюються афішувати свій світогляд, бо зусиллями різних впливових суспільних груп (представників церков, влади, ЗМІ) атеїзм або ж нерелігійність подаються ледь не як збочення або злочинні переконання. Можна передбачити, що, незважаючи на запевнення посадовців з Міністерства освіти, викладати предмет «Етика віри» в ряді шкіл будуть священнослужителі. Це не надуманий аргумент, адже в деяких школах факт викладання навколо-релігійних предметів священниками вже давно має місце. Викликає сумнів і твердження, що предмет «Етика віри» буде суто факультативним предметом. Насправді, виходячи з того, що значна кількість батьків вже зараз приховує свої світоглядні переконання, вони будуть змушені віддавати дітей на навчання до релігійних «факультативів», не бажаючи ставати ізгоями суспільства або ж не бажаючи робити ізгоями власних дітей. До того ж, нам відомі факти, коли навколо-релігійні предмети, нібито факультативні, викладаються поміж обов'язковими предметами. Діти просто вимушені їх відвідувати.

В демократичному суспільстві принципові питання (а введення в шкільний курс предмету, що впливає на незміцнену свідомість дітей є саме принциповим) передбачають широку суспільну дискусію, а подекуди - й винесення на референдум. Ані про яку дискусію в нашому випадку не йдеться. Від моменту, коли пан Президент публічно забажав, «аби його діти отримували знання про бога в школі», до рішення ввести «Етику віри» в шкільний курс не минуло й кількох місяців. Ідея нового шкільного предмету, дійсно, сколихнула частину суспільства, засоби масової інформації винесли тему на газетні шпальти та сторінки інтернет-

видань, проте суспільним обговоренням це назвати не можна. Нагадаймо пану Президенту, що в його передвиборчій програмі та риториці обіцянок ввести в шкільний курс предмет, що має явні релігійні ознаки, не було. На відміну від обіцянок повернутись до десятирічної шкільної програми (що ми вважаємо за доцільне), які так і не були виконані.

Частина населення схвалює релігійне навчання в школах (а «Етика віри», на нашу думку – саме релігійне навчання, якими б евфемізмами його не називали) тільки тому, що сподівається в такий спосіб захистити дітей від суспільних негараздів – наркоманії, злочинності, ранніх та небезпечних сексуальних зв'язків тощо. Проте практика країн Європи та США, де викладаються релігійні предмети (на яку посилаються прибічники релігійного виховання в школі) свідчить про марність цих надій. Як в Україні, так і в означених країнах, значна частина шкільної молоді вживає алкоголь, тютюн та наркотики, чинить злочини, починає раннє статеве життя з небажаними наслідками (вагітність, СНІД). Години, витрачені на релігійні дисципліни, від цього не рятують, тим більше на тлі падіння авторитету самої Церкви (відомі численні сексуальні скандали із священниками в США та Європі; в Україні ж священники набувають все більш поширеного іміджу «мздоїмців», які не гребують грішми за послуги, які повинні надаватись ними безкорисно, ані від самих злиденних людей, ані від найбрутальніших злочинців). Навряд чи злиття Школи з Церквою на такому тлі сприятиме покращенню рівня моральності в державі. Скоріше навпаки - релігіїзація суспільства сприятиме його діленню на конфесії, а відтак – подальшому розділу. Нагадаймо, що основні конфлікти сучасності (найближчий приклад – події в колишній Югославії) відбуваються на релігійному ґрунті, і введення в школу релігійного предмету аж ніяк не сприятиме єдності суспільства. Нагадаймо також вкрай негативну роль ряду церков, які в ході політичних подій, названих Помаранчевою революцією (в результаті якої ви всі займаєте нині свої високі посади), відверто порушили принцип відокремлення від світського життя, використовували церкву як трибуни для агітації, посилали анафему політичним лідерам (в особливості пану Президенту), сприяли спробі розколу України. Чи має тепер Церква, яка в своїй значній частині порушила всі можливі етичні норми, право претендувати на роль вчителя Етики для дітей?

Релігійний предмет вступить в явну суперечку з базовими предметами шкільного курсу – біологією, анатомією, астрономією тощо. Бачення побудови світу, природи та людини, викладені в Біблії (на яку, безперечно, буде посилятись «Етика віри») зовсім не співпадають з прийнятим та затвердженим Міністерством освіти курсом вищезазначених

предметів. Як буде подолана така суперечність? Чи не на шкоду природничим наукам?

Виходячи з перелічених аргументів, а також багатьох інших, які ще можна наводити, ми закликаємо вас шанувати Конституцію України, поважати права громадян на вільний світогляд, сприяти об'єднанню суспільства та не робити провокаційних кроків, і відмінити введення в шкільний курс предмету «Етика віри» або будь-якого іншого предмету, за допомогою якого можливо втручатись у свідомість дітей, нав'язувати їм та їхнім батькам якийсь певний світогляд.

Додаток до звернення. Перелік законів, яким протирічить введення предмету «Християнська етика» у державних школах України:
 ст. 35 Конституції України: «Кожен має право на свободу світогляду і віросповідання. Це право включає свободу сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої... Церква і релігійні організації в Україні відокремлені від держави, а школа - від церкви. Жодна релігія не може бути визнана державою як обов'язкова.»;
 ст. 6 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації»: «Державна система освіти в Україні відокремлена від церкви (релігійних організацій), має світський характер»;
 ст. 5 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації»: «Усі релігії, віросповідання та релігійні організації є рівними перед законом. Встановлення будь-яких переваг або обмежень однієї релігії, віросповідання чи релігійної організації щодо інших не допускається»;
 ст. 6 Закону України «Про освіту», в якому проголошується «незалежність освіти... релігійних організацій, ... науковий, світський характер освіти»;
 ст. 8 Закону України «Про освіту»: «Навчально-виховний процес у навчальних закладах є вільним від втручання... релігійних організацій», «Залучення учнів ... до участі в ... релігійних заходах під час навчально-виховного процесу не допускається»

<http://www.uath.org/zvernennya.php>

Б. Звернення представників православної інтелігенції до українського народу на захист ідеї введення шкільного курсу „Етика віри”.

Ми, представники української православної інтелігенції, ознайомились з аргументами представників Форуму атеїзм в Україні щодо недоцільності введення курсу „Етика віри” в шкільну програму.

Вважаємо своїм громадським обов'язком висловити свої контраргументи з метою підтримки позитивної ініціативи нашого Президента та Уряду.

Введення даного курсу в шкільну програму напряму базується на трьох статтях Конституції України: стаття 11, стаття 15 та стаття 35. Згідно статті 11, «Держава сприяє консолідації та розвитку української нації, її історичної свідомості, традицій і культури, а також розвиткові етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів та національних меншин України».

Було б безглуздо стверджувати, що вивчення дітьми основ історичної свідомості, традицій та культури українського народу можливо у відриві від базових засад його релігійності. Останню тисячу років Україна є християнською країною. Саме в цей час в період 14-17 ст.ст. зародилася українська нація і виникла Україна в сучасному розуміння цього слова. Тобто України нехристиянської як такої не існувало ніколи (якщо не вважати за неї УРСР, що не мала елементарних ознак суверенної державності і в межах якої український народ не тільки втратив основну частину своєї культурно-історичної спадщини, а й був підданий прямому геноциду).

Києво- Руська Держава, яка передувала Україні, теж ніколи не знала атеїзму. У другу половину свого існування вона була християнською, а в першу - язичницькою (про язичництво ми знаємо занадто мало для того, щоб всерйоз знайомити з його засадами українських школярів). До речі, треба зазначити, що досвід української історії переконливо свідчить про те, що дехристиянізація та денационалізація фактично були частиною одного єдиного процесу.

Стаття 15 стверджує: «Суспільне життя в Україні ґрунтується на засадах політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності. Жодна ідеологія не може визнаватись державою як обов'язкова».

Наші опоненти намагаються також використовувати цю статтю в своїх аргументах, але вони навмисне ігнорують один важливий факт. Атеїзм - це теж ідеологія. І в школах він активно пропагується. Мова йде про явно атеїстичні елементи курсів «історія», «біологія» та деяких інших. Українські школярі знайомляться з атеїстичною точкою зору на походження людини, на виникнення світу, виникнення світових релігій. При чому ніяких контраргументів вони у своїх підручниках не бачать. Введення курсу «Етика віри» дозволило б хоча б частково компенсувати ідеологічний диктат атеїзму в сучасній українській школі та припинити брутальне порушення Конституції України.

Стаття 35 проголошує наступне: «Кожен має право на свободу світогляду та віросповідання. Це право включає в себе свободу сповідувати будь-яку релігію, або не сповідувати ніякої, безперешкодно відправляти одноособово чи колективно релігійні культи і ритуальні обряди, вести релігійну діяльність». Тут ми можемо в основних рисах повторити вищенаведені контраргументи щодо положень статті 15 Конституції України. Але ми б хотіли додати до них те, що атеїзм теж є своєрідною формою релігії зі знаком «мінус». Тому право на свободу світогляду та віросповідання передбачає баланс релігійної та атеїстичної точок зору в системі виховання та освіти.

Можемо сказати, що дискусії з приводу цього питання під заборону не знаходяться. Вони вже активно проводяться. А введення нового курсу в шкільну програму є прерогативою Міністерства освіти. Якщо все ж таки прихильники атеїстичного світогляду мають тверде бажання зупинити процес введення нового курсу, то вони можуть використати для цього всеукраїнський референдум, спираючись на статтю 72: «Всеукраїнський референдум призначається Верховною Радою України або Президентом України відповідно до їхніх повноважень, встановлених цією Конституцією».

Зазначимо, по-перше, що наші опоненти або насправді не знають про ситуацію в релігійному житті сучасного Заходу, або ж цілеспрямовано приховують істину. В сучасних країнах Заходу релігійне виховання не тільки не ведеться, але й перебуває під заборону. Не будемо зупинятися на переліченні окремих фактів, а радимо всім, хто цікавиться звернутися до праці філософа та соціолога Патріка Бьюкенена «Смерть Заходу».

По-друге, треба зазначити, що багаторазове зростання рівня злочинності, наркоманія, розпушта та інші соціальні хвороби сучасного світу стали нормою життя в країнах Заходу з 1960-х років. Саме тоді християнський вплив на Західне суспільство було підірвано. До 1960-х років релігійне виховання в школах проводилося не лише у формі вивчення закону Божого як окремої дисципліни, але й усім укладом життя навчальних заходів та через загальноосвітні дисципліни. Водночас в суспільстві загалом підтримувалася атмосфера шанобливого ставлення до християнської віри та моралі, а ЗМІ не підривали цю позицію, а навпаки стверджували й пропагували. До того ж, авторитет християнських поглядів було підтримано цілком матеріальним механізмом державної підтримки. Потім вся ця гармонійна система була зруйнована. Для початку ЗМІ радикально змінило свою політику щодо християнства – вони припинили його підтримку та розгорнули масовану

антихристиянську пропаганду, зокрема пропаганду сексуальної революції, свободи нравів, пропаганду вживання наркотиків тощо. Наступним етапом стало реформування в атеїстичному дусі загальноосвітніх шкільних курсів. Та останнім етапом дехристиянізації західного суспільства стала відмова держави від захисту християнських цінностей (поблажливе ставлення до абортів, гомосексуалістів тощо). Формальне релігійне виховання не відмінялось в школах ще достатньо довго. Але потім було скасовано і його. Щодо аргументації наших опонентів з приводу аморальності Церкви, то можемо сказати лише одне: моральні та аморальні люди є всюди, в різних структурах. Аморальність окремих представників депутатського корпусу ще не привід для ліквідації органу Верховної Ради як такого. Мздоїмство окремих професорів ще не привід для ліквідації системи вищої освіти.

Ми виражаємо занепокоєння, що подекуди деякі члени Православної Церкви не відповідають високим моральним вимогам християнства. Це й не дивно, якщо подивитись на нав'язливу і безцеремонну пропаганду з боку ЗМІ вільного (читай - всездозволеного) способу життя без посилань на традиції та цинічного ставлення до морального авторитету Біблії на фоні атеїстичного пафосу про те, що нібито «Бог умер», «релігія віджила своє», «нам не потрібні абсолютні цінності, бо все відносно» та інші. Але ганебна поведінка деяких християн ще не є підставою сумніватися в моральному авторитеті Церкви як такої, її важливості для виховання молоді. Навпаки, саме християнське віровчення і православна християнська етика покликані заповнити той моральний та ідеологічний вакуум українців, що склався в сучасній ситуації. Інакше, цей вакуум буде заповнений іншим - пропагандою насилля, порнографії, всездозволеності, моральної безвідповідальності, що ведеться через ЗМІ.

Пам'ятаймо, що Православна Церква відокремлена від держави, але не відокремлена від народу цієї Держави! Вона турбується про нього! В своєму зверненні до українського народу ми виходимо із найгуманістичніших мотивів подолання сучасної духовної кризи, аморальності, що спричинені саме безвір'ям, зневажливим ставленням до християнства і Церкви зокрема.